

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอยางชุมน้อยของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขียงราย เขต 4 ได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกตามประเด็นนำเสนอ ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอยางชุมน้อยของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขียงราย เขต 4
2. การเรียนรู้และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ
3. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. รายละเอียด โครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา
5. หลักการ แนวคิด การประเมินโครงการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอยางชุมน้อยของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขียงราย เขต 4

1. ข้อมูลทั่วไป

ที่ตั้งและเขตบริการของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 111 หมู่ 3 ตำบลห้วยซ้อ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเขียงราย มีเขตบริการของโรงเรียน จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านแก่นเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านแก่นใต้ หมู่ที่ 8 บ้านเนินสมบุรณ์ หมู่ที่ 13 บ้านแก่นนคร หมู่ที่ 14 บ้านแก่น หมู่ที่ 20 บ้านแก่นเจริญ และหมู่ที่ 23 บ้านแก่นสะลองคำ

ประชากร

ประชากรในเขตบริการ ของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเขียงราย มีประชากรรวมทั้งสิ้น 3,273 คน แยกเป็นชายจำนวน 1,661 คน และหญิง จำนวน 1,612 คน โดยมีประชากรวัยเรียน (อายุ 4-12 ปี) ที่อาศัยอยู่ในเขตบริการ จำนวน 132 คนหรือร้อยละ 4.31 ของประชากรทั้งหมด

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเขียงราย สามารถสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้ พื้นที่เป็นพื้นที่ราบบางส่วนเป็นที่ราบระหว่างภูเขาแต่ไม่สูงมากนัก

มีลำน้ำห้วยแก่นไหลผ่านตลอดเขตบริการของโรงเรียน ทั้ง 7 หมู่บ้าน ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อบ้านเกียง ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ระยะทาง 2.5 กิโลเมตร

ทิศใต้ติดต่อบ้านห้วยซ้อ ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายระยะทาง 4 กิโลเมตร

ทิศตะวันออกติดต่อบ้านบุญเรือง ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ระยะทาง 8 กิโลเมตร

ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงรายระยะทาง 10 กิโลเมตร

การคมนาคมขนส่ง

ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ระหว่างหมู่บ้านแก่นเหนือ บ้านแก่นนคร ตัดผ่านโรงเรียน ปัจจุบันนับว่าสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากมีโครงข่ายการคมนาคมสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งประกอบด้วยทางหลวงหมายเลข 1098 และทางหลวงหมายเลข 1174 เป็นถนนสายลาดยาง 2 ช่องทางการจราจร ติดต่อกับเขตอำเภอ ดอยหลวง และอำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่ภายในเขตบริการของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นหลักประกอบด้วยการทำนา ทำสวน ทำไร่ พืชเศรษฐกิจ ที่ทำรายได้เข้าหมู่บ้าน ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ลำไย และยางพารา เป็นต้น

ทั้งนี้ จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2558 ซึ่งมีจำนวนประชากรที่มิงานทำและมีรายได้ต่อปี สูงกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 76 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด คิดเป็น รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 40,000 บาท

การสาธารณสุข

ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา มีจำนวนสถานบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยซ้อ 1 แห่ง

การนับถือศาสนา

ประชากรในเขตบริการของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100

2. ข้อมูลด้านการศึกษา

โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ก่อตั้ง ณ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2477 ปัจจุบันเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 จำนวนนักเรียน 33 คน

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวนนักเรียน 99 คน รวม 132 คน จำนวนครูผู้สอนทั้งหมด 9 คน ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน คือ นายสว่าง จงจักษ์

3. ยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษา 2559

ปรัชญาโรงเรียน

นตฺถิปลญญา สฺมาอาภา แสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา นั้น ไม่มี

คำขวัญโรงเรียน

สุขภาพดี มีวินัย ใฝ่ใจเรียนรู้เชิดชูคุณธรรม น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา มีการบริหารงานที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในทุกด้านตามเป้าหมายที่กำหนด มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพ
2. พัฒนาระบบบริหารจัดการให้ทันสมัย เน้นกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม
3. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สู่มืออาชีพ
4. พัฒนาอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดแนวทาง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน และมหาวิทยาลัยในการพัฒนาสถานศึกษา

เป้าประสงค์(Goals)

1. ประชากรในวัยระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการศึกษาทุกคน

2. นักเรียนปฐมวัยมีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

3. นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

4. สถานศึกษา มีระบบบริหาร จัดการที่ดี และทันสมัย

5. ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. อาคารสถานที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. สถานศึกษาเน้นการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง เครือข่ายชุมชน และมหาวิทยาลัย

อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

นักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด และอดออม ใฝ่เรียนรู้และมีจิตอาสา

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา

สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

นโยบายโรงเรียนปีการศึกษา2559

1. ห้องเรียนทุกห้องได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน
2. นำหลักสูตรและวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ในรูปภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศที่ร่มรื่นสวยงาม เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
4. ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยจัดกิจกรรมห้องสมุดให้ได้รูปแบบสอดคล้องกับห้องเรียนทุกห้อง ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนควบคู่กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลัก BBL (Brain Based-Learning)
5. ส่งเสริมและนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน และการบริหารงานในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยบุคลากรทุกคนต้องใช้คอมพิวเตอร์เป็น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
6. การบริการผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ครูทุกคนต้องสามารถบริการได้ (One stop service) และสนับสนุนให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในทุกด้าน
7. ส่งเสริม พัฒนา ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน โดยจัดกิจกรรม 5 ห้องชีวิตตามโครงการโรงเรียนดีศรีตำบล
8. ส่งเสริม พัฒนา นักเรียนเข้าสู่ประชากร ประชาคมอาเซียน (AEC) โดยเน้นการสื่อสารเป็นสำคัญ
9. จัดแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะในการเลือกประกอบอาชีพที่สนใจและสร้างรายได้ระหว่างเรียนตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน

กลยุทธ์โรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูจัดการการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานวิชาชีพครู

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ ทันสมัยและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม สนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การเรียนรู้และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ

ความหมายของความรู้

สุเขาวน พลอยชม. (2549, น. 23) ความรู้จำแนกเป็น 3 ลักษณะ แยกตามความหมายหรือกระบวนการเรียนรู้ คือ

1. ความรู้ที่มีลักษณะเป็นความจำ ยิ่งจำมากถือว่ายิ่งรู้มาก เป็นความรู้ในเบื้องต้นที่คนพยายามสร้างเอกลักษณ์สิ่งที่ตนพบเห็น
2. ความรู้ที่มีลักษณะที่เป็นความเข้าใจ คือ เข้าใจอย่างชัดเจนสามารถให้ความหมายสิ่งที่เรียกว่า ความรู้ให้ปรากฏทางคุณค่าได้
3. ความรู้ที่มีลักษณะเป็นการหยั่งรู้ เป็นการรวมเอาความรู้และความเข้าใจของมนุษย์ไว้ด้วยกัน

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2551, น. 20) ให้นิยามเกี่ยวกับความรู้ว่า ความรู้คือแบบจำลองความจริงที่มนุษย์พัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์สัมผัสรับรู้ ซึ่งนิยามดังกล่าวขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เป็นการปรับตัว (Adaptation) ของมนุษย์เป็นการอธิบายของเพียเจท์ (Jean Piaget) นักวิชาการว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการปรับตัวรับประสบการณ์ใหม่ ด้วยการซึมซาบประสบการณ์ (Assimilation) และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาเป็นแบบจำลองของจริงสู่การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (<http://www.nidambell.net>, 2553) กล่าวว่าความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ล้วนถูกจินตนาการขึ้นมาโดยมนุษย์เพื่อให้สามารถอธิบายธรรมชาติหรือทำความเข้าใจกับธรรมชาติได้ ทั้งๆ ที่อาจไม่ใช่ความจริงเลยก็ตามไม่ต่างจากจินตนาการ เรื่องเดียวกันนี้ในสมัยโบราณซึ่งเกิดจากศาสนา ปรัมปราคติ คำสอนของหมอผี แต่อย่างไรก็ตาม ก็คือจินตนาการหรือสร้างขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติ และทำให้เราสามารถสัมพันธ์กับธรรมชาติได้จินตนาการเหล่านี้เราเรียกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเรียนวิทยาศาสตร์คือเรียนเพื่อจะได้ความรู้ดังกล่าวนี้ แต่ไม่ใช่รู้เนื้อหาโน้นเนื้อหานี้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ แต่ต้องเรียนเพื่อให้เข้าถึง ความรู้กับความเข้าใจในเบื้องลึกของจิตวิญญาณและสติสัมปชัญญะ ซึ่งตามมาด้วยการกระทำที่สอดคล้องสัมพันธ์กันโดยอาศัยทฤษฎีของ Bruner (อ้างใน เจนเนตร มณีนาคและคณะ, 2546, น. 28) เป็นนักจิตวิทยาได้จัดทำผลงานทางวิชาการด้านนี้ได้ให้ข้อคิดว่าการเรียนรู้ ผู้เรียนควรได้เรียนรู้จากของจริงเป็นการถ่ายโยงความคิด หลักเกณฑ์และทัศนคติ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของความคิดพื้นฐานทั่วไป ผู้เรียน

จะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้มากนักน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ว่า เขามีความรู้ความเข้าใจ ในลักษณะธรรมชาติ อันเป็นวิทยาศาสตร์หรือปรากฏการณ์ที่เขาเกี่ยวข้องหรือไม่

สรุปได้ว่า ความรู้ คือ การบอกถึงความจำ ยิ่งจำมากและสามารถอธิบายได้มากสามารถ บอกได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้มาก อาจเป็นแบบจำลองความจริงที่มนุษย์พัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้เป็น เครื่องมือใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์สัมผัสรับรู้ สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือเครื่องมือที่เชื่อถือได้

การเรียนรู้ (Learning)

ลิตธิโซค อริยะกุล, (2547, น. 12-17) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในชีวิต มนุษย์ และทุกคนจะต้องเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดไปจนตาย การเรียนรู้ช่วยให้บุคคลสามารถ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขอิสระ การเรียนรู้จะ เป็นไปด้วยดีถ้าผู้เรียนรู้ได้ใช้ประสาททั้งห้าเคลื่อนไหว มีโอกาสริเริ่มตามความต้องการและความ สนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. วุฒิภาวะ หมายถึง ระดับความเจริญเติบโตสูงสุดของบุคคลในระยะหนึ่งซึ่งประกอบด้วย วุฒิภาวะทางสติปัญญา วุฒิภาวะทางอารมณ์ วุฒิภาวะทางสังคมและวุฒิภาวะทางร่างกาย
2. วัย หรือวัยวุฒิระยะเวลาแห่งการเรียนรู้
3. เพศ เพศชาย เพศหญิง มีความแตกต่างกันหลายด้าน ซึ่งสาเหตุของความแตกต่างนี้อาจมาจากปัจจัยหลายประการ อาทิ เช่น ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม สรีระร่างกาย เป็นต้น
4. วิสัยความสามารถ หมายถึง ขีดสูงที่สุดของความสามารถของบุคคลที่แต่ละคนมี ซึ่งจะแตกต่างกันตามวิสัยความสามารถของแต่ละคนไป
5. ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้คนสามารถ เรียนรู้เรื่องใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. การจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่สุด ที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ แน่นนอน โดยเกิดจากการจูงใจหลายประการ เช่น การชมเชย การแข่งขัน การให้รางวัล การลงโทษ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งสิ้น
7. สภาพทางอวัยวะความรู้สึกรู้สึก ถ้าบุคคลมีความบกพร่องทางอวัยวะรับความรู้สึก และประสาทสัมผัส เช่น หูหนวก หูตึง ก็จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของบุคคล ถ้ามีอวัยวะ ทางระบบประสาทหรือระดับสมองดี จะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพผลดีกว่า

อนันดา เสนาบุตร, (2547, น. 17) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีการต่อเนื่อง มีการ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ นั่นคือคนที่รู้แล้วอาจลดทอนจางลงหรือเพิ่มขึ้น

เรื่อยๆ จนถึงสามารถบดบังความรู้เดิมหรือเปลี่ยนแปลงความรู้ชุดใหม่ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้เรื่องใดๆ ก็คือความรู้ในเรื่องนั้นๆ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านสมอง การกระทำและประสบการณ์ โดยเกี่ยวข้องกับความจำ ความเข้าใจ การนึกคิด การรับรู้ การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา การเรียนรู้ที่ตินั้นผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการทำความเข้าใจและปฏิบัติจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในระบบความคิดของตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับประสบการณ์เดิมของตนได้ บรรยากาศการเรียนที่สนุกสนานและการเรียนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด การเรียนรู้ของคนส่วนมากเกิดจากการสังเกตในสิ่งเร้านั้นๆ แล้วนำมาเลียนแบบ อัลเบิร์ต บันดูลา (Albert Bandura) นักการศึกษา กล่าวว่า “คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราเสมอ การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม” ผู้เรียนรู้และสิ่งแวดล้อมจึงมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันเสมอ

สุพัตรา ขาดิบัญชาชัย, (2549,น.9) การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนเพื่อพัฒนาการตน และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และปัญหาที่เกิดจากการศึกษาเรียนรู้ก็มีอยู่ตลอดเวลาแยกตามประเภทความบกพร่องในการเรียนรู้ของผู้เรียนมีสาเหตุมาจาก

1. ความเกียจคร้าน
2. ปัญหาจากการเขียน เขียนไม่ถูกต้อง เขียนไม่ทันเวลาที่กำหนด
3. ความสะเพร่าของผู้เรียน การรับรู้ที่ผิดพลาด
4. อุปสรรคทางด้านร่างกาย ความไม่พร้อมของสรีระ เช่น มีโรคประจำตัว ความพิการ
5. การสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ ที่ไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล
6. ความจำของผู้เรียน

จามร พงษ์ไพบูลย์, (2550, น. 19-20) การเรียนรู้ของมนุษย์ มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่านการใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะแตกต่างกันเด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้องการซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเองความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียนแม้แต่ผู้บกพร่องทางการเรียนรู้ ก็ยังสามารถเรียนรู้ได้ดีประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้ หากได้รับการช่วยเหลือจากผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องอย่างถูกวิธี ทฤษฎีการเรียนรู้ยังไม่มีทฤษฎีใด ที่สามารถครอบคลุมการเรียนรู้ในทุกแง่มุม เพราะนักการศึกษาและนักจิตวิทยายังไม่สามารถบูรณาการทางวิชาการอย่างเพียงพอ

เพราะนักจิตวิทยาให้น้ำหนักเฉพาะความถนัดและความสัมฤทธิ์ผลทางสังคม และการจูงใจในสถานการณ์การเรียนรู้ แต่การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยังให้น้ำหนักน้อย โดยเฉพาะองค์ประกอบของความสามารถด้านสมอง เช่น กระบวนการของความคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ต่อการศึกษามนุษย์แยกออกได้ดังนี้

1. กลุ่มของทฤษฎีพลังจิต ซึ่งมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นการนำพลังทางจิตออกมาโดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ
2. กลุ่มของทฤษฎีพฤติกรรม มีความเชื่อว่าพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้มาจากสิ่งที่สังเกตได้ การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากความพยายามลองผิดลองถูก และการวางเงื่อนไขของการลงโทษการให้รางวัล
3. ทฤษฎีสนาม เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ อินทรีย์ต่างๆ ของร่างกายที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับอินทรีย์อื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ทฤษฎีทางนี้ ถู้อธิบายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและการจูงใจเป็นเรื่องสำคัญ

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ เป็นการปรับตัวของบุคคล เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และอารมณ์ของคนที่บอบช้ำต่อการพัฒนาการของชีวิต การเรียนรู้มีหลายด้าน เช่น ด้านความรู้ ด้านความคิด ด้านความรู้สึก การเรียนรู้สื่อให้เห็นถึงความคิด ทักษะต่างๆ ผ่านประสบการณ์และสะท้อนจากการทำงาน อีกอย่างหนึ่งคือการเรียนรู้ที่ได้ความรู้มาจากการคาดเดาถึงอนาคต ซึ่งเป็นการสะท้อนจากกิจกรรมที่ปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องอยู่ในพื้นฐานแนวคิดที่ได้วิเคราะห์สังเคราะห์มาจากทฤษฎีหลักจิตวิทยาของนักวิชาการ นักการศึกษาซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นจริง นำมาเป็นแนวทางในการจัด การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้

เจนเนตร มณีนาคและคณะ (2546, น. 28) กล่าวถึง ผลงานทางวิชาการของบรูเนอร์ (Bruner) นักจิตวิทยาได้ให้ข้อคิดว่า การที่จะจัดการเรียนการสอน ควรได้ระลึกถึงหลักเกณฑ์ที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ได้ดี ถ้าหากผู้สอนสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างที่ชัดเจนและความคิดที่แจ่มแจ้งพยายามให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริง การเรียนควรจะเป็นความนำความคิดเป็นการถ่ายโยงหลักเกณฑ์และทัศนคติ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ความคิดพื้นฐานทั่วไป บุคคลจะสามารถนำความรู้ความคิดไปใช้ได้หรือไม่มากนักเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ว่าเขามีความรู้ความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติทั่วไป ปรากฏการณ์ที่เขาเกี่ยวข้องหรือไม่

ลีทิวโซค อริยะกุล, (2547, น. 20 – 21) การเรียนรู้เป็นการปรับตัว (Adaptation) ของมนุษย์นักวิชาการทางการศึกษา เพียเจท์ (Jean Piaget) อธิบายว่ามนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยกระบวนการปรับตัว 2 ชนิด คือ การซึมซาบประสบการณ์ (Assimilation) จะเกิดขึ้นเมื่อพบประสบการณ์ใหม่และให้ประสบการณ์เก่าที่มีอยู่

รับประสบการณ์ใหม่ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์ซึมซับสิ่งแวดล้อมตามความสามารถในการรับรู้ อีกกระบวนการหนึ่งคือ การปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) คือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของผู้มีชีวิตเพื่อให้อยู่ในสภาพการณ์นั้นได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา คือ การที่มนุษย์จะต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และอารมณ์ของคนมีบทบาทต่อพัฒนาการของชีวิต เช่น วัยเด็กจะเป็นระยะวิกฤตของพัฒนาการทางอารมณ์ การส่งเสริมให้เด็กมีความสุขและความเบิกบานจะเป็นรากฐานสำคัญในการปรับตัว อารมณ์ในวัยเด็กมักจะเป็นอารมณ์ที่เปิดเผย ไม่มีการควบคุมอารมณ์ เผชิญปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์และความกลัวซึ่งเกิดจากจินตนาการของตนเอง

เนื่องจากแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ทำให้การศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเมื่อการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป การจัดการศึกษาและปรัชญาการจัดการศึกษาก็ประยุกต์เปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม การจำแนกประเภทของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้หรือแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นขั้นตอนการทำความเข้าใจในวิธีการที่จะสร้างความกระจ่างชัด เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ที่สามารถใช้อธิบายและตอบคำถามข้อสงสัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม วิเคราะห์ประเภทของการเรียนรู้ แยกการเรียนรู้ได้ 3 ประเภท คือ

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์และผลสะท้อนจากการทำงาน (Adaptive) ผู้เรียนจะได้ความรู้จากทักษะ และข้อสังเกต
2. การเรียนรู้ที่ได้ความรู้มาจากการคาดเดาถึงอนาคต (Anticipative) เป็นกระบวนการสะท้อนกลับจากกิจกรรมที่ปฏิบัติ (Action to Action to Reflection)
3. การเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจากผลสะท้อนจากการ การวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ (Generative)

จามร พงษ์ไพบูลย์ (2550, น. 15) สรุปความคิดเห็นของ บลูม (Bloom) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของคน โดยแบ่งการเรียนรู้ของคนออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. การเรียนรู้ ทางด้านความรู้ ความคิด (Cognitive Domain)
2. การเรียนรู้ทางด้านเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Domain) ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง
3. การเรียนรู้ทางด้านสื่อให้คิดทักษะต่างๆ (Psycho-Motor) เช่น ในด้านการเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่างๆ

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, (2551, น. 24) เมื่อมนุษย์มีความเชื่อมั่นว่า ความรู้ตามทฤษฎีใดเป็นแบบจำลองของความจริงที่ถูกต้องก็มีแนวโน้มจะนำไปสู่วิถีแห่งการเรียนรู้ หรือการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะแบบหนึ่ง โดยเน้นไปที่การสอนให้ผู้เรียนจดจำแล้วทำความเข้าใจและรู้จักนำไปประยุกต์ใช้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นการนำความคิดที่เป็นหลักการ มีการเชื่อมโยงหลักเกณฑ์และทัศนคติ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ความคิดพื้นฐานทั่วไป บุคคลจะสามารถนำความรู้ความคิดไปใช้ได้หรือไม่มากนักน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ว่าเขามีความรู้ความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติทั่วไป เพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม การจำแนกประเภทของการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้หรือแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นขั้นตอนการสร้างความรู้ความกระจ่างชัด เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ที่สามารถใช้อธิบายและตอบคำถามข้อสงสัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยปัญญา (Constructionism)

สุชิน เพ็ชรรักษ์ (2548, น. 13-15) กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยปัญญา (Constructions) ไว้ว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเองและต้องลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเพื่อสัมผัสได้ มีผลทำให้เกิดการใช้ความคิดและกระตือรือร้นมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง รวมทั้งสามารถใช้สิ่งที่สร้างขึ้นมาสังสรรค์ความคิดใหม่ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด หลักของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยปัญญา ยึดหลักที่ว่า การเรียนการสอนที่ทำให้มีพลังทางความคิดมากที่สุด เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สร้างสิ่งที่ผู้เรียนชอบและสนใจ ไม่มีใครกำหนดได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่มีความหมายของอีกคนหนึ่ง การมีทางเลือกเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนที่มีโอกาสเลือกที่จะทำอะไรได้มากเท่าใดเท่าใดก็เต็มใจและมีส่วนร่วมในสิ่งนั้นๆ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงโยงสิ่งที่ลงมือทำได้มากเท่าใด ก็สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมได้มากเท่านั้น เมื่อสร้างบางอย่างขึ้นมาเท่ากับสร้างความรู้ขึ้นด้วย ความรู้ใหม่นี้นำไปสร้างสิ่งต่างๆ ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นไปอีกเกิดความรู้เพิ่มมากขึ้นเป็นวงจรเสริมพลังความรู้ภายในตนเอง กระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นที่ผู้เรียนคิดถึงสิ่งที่อยากทำหรืออยากสร้างก่อน แล้วแปรผลคำสั่งจากความคิดนั้นขึ้นมา พยายามใช้คำสั่งที่สอดคล้องกับเนื้อหาหรือเรื่องราว หรือสิ่งที่อยากสร้างอยากทำ เป็นการกำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเสาะแสวงหาและค้นพบสิ่งที่ไม่เคยได้เรียนรู้มาก่อนด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดนิสัยแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดไป กระบวนการเช่นนี้ทำให้เกิดสังคมการเรียนรู้ (Knowledge Society) การเสาะแสวงหาความรู้ที่มีสติระลึกรู้ตัวตลอดเวลา เป็นความรู้ที่เกิดจากการกระทำเป็นความรู้อย่างแท้จริง หลักสำคัญ คือ

1. การเรียนรู้จากการแก้ปัญหาด้วยวิธีการสำรวจ ทดลองด้วยตนเอง
2. การเชื่อมโยงสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งเก่าที่มีก่อนแล้ว
3. การนำสิ่งใหม่นั้นไปใช้ด้วยตนเอง

ศุภมิตร เพลงศิลป์วัฒนา, (2548, น. 8) สิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องและสนับสนุนการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยปัญญา คือ การบอกถึงความคาดหวัง การจัดทำหลักสูตร การซักถาม การแสดงผลงาน การแสดงโครงการที่มีการพัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดการเปิดใจรับความคิดเห็นหรือความรู้จากภายนอก และผู้เรียนต้องมีข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

ชรินทร์ มั่งคั่ง, (2551, น. 2) การที่จะให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และสามารถนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ได้ผลควรเรียนรู้โดยเริ่มจากการสังเกต สัมผัส ลงมือกระทำในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการรู้ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเกิดความคิดรวบยอดจากสิ่งที่ได้ลงมือกระทำ และสามารถถ่ายโยงหลักการเรียนรู้ไปใช้ใน สถานการณ์อื่นได้ การจัดการศึกษาในประเทศไทยพิจารณาตามกฎหมายที่ใช้อยู่ปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ 3 หลักคือ การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับปวงชน (Education for All) สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้

โดยต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา ครูผู้สอนและผู้จัดการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการที่เป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและจากแหล่งเรียนรู้ และเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน มุ่งปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียน พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ ปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่นหรือการมีจิตสาธารณะ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้สังคมมีปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและการกระทำของบุคคล องค์กร สังคม การศึกษา จะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ทางแก้ไขปัญหานี้ให้ได้ ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีอิสระในการเลือกเรียนสิ่งที่มีความจำเป็นและตรงกับความสนใจและโดยวิธีการของผู้เรียนเอง การเรียนรู้จะไม่จำกัดด้วยวัยของผู้เรียนและสถานที่เรียนอีกต่อไป การเรียนรู้คือชีวิตชีวิตคือการเรียนรู้ การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ในบ้าน ในชุมชนหรือทั่วทุกมุมโลก ผู้เรียนสามารถควบคุมระบบความรู้ ผู้เรียนเลือกเรียนรู้อะไรที่ตนต้องการจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ทุกเมื่อ จากแหล่งเรียนรู้และสื่ออันหลายชนิด สังคมยุคข้อมูลข่าวสารจะมีแหล่งบริการวิทยากรและสารสนเทศหลากหลาย เนื้อหาสาระวิชาการผู้เรียนสามารถเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตนเองได้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์โดยปัญญา คือ ทฤษฎีที่เชื่อว่านักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาได้ นักเรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง จากการลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา

มีผลทำให้เกิดการใช้ความคิดต่อการเรียนรู้อย่างจริงจังรวมทั้งสามารถใช้สิ่งที่สร้างขึ้นมาสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งควรมีสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องและสนับสนุนการเรียนรู้ จะให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด และสามารถนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้ได้ ควรเริ่มเรียนรู้จากการสังเกต สัมผัสลงมือกระทำในสิ่งที่นักเรียนต้องการรู้ จากนั้นนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเกิดความคิดรวบยอดจากสิ่งที่ได้ลงมือกระทำ และสามารถถ่ายโยงหลักการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้าใจ (Comprehension)

วิกรม อารีราษฎร์, (2547, น. 7-18) ความเข้าใจ แยกเป็น 3 ลักษณะ ประกอบด้วย

1. การแปลความหมาย (Translation) เป็นความสามารถในการจับใจความให้ถูกต้องตรงกับสิ่งที่สื่อความหมาย หรือความสามารถในการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่การสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง

2. การตีความ (Interpretation) เป็นการแปลความทุกส่วนแล้วอธิบายหรือแปลความหมายหลายๆ อันมาเรียงกัน โดยทำการจัดระเบียบสรุปย่อเป็นเนื้อความใหม่ได้ โดยยึดเนื้อหาข้อความเดิมเป็นหลักที่ไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นมาใช้

3. การขยายความและสรุปความ (Extrapolation) เป็นการแสดงความเข้าใจ โดยอาศัยการเสริมแต่งข้อความในช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจนขึ้น หรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิงหรือแนวโน้มที่เกิดเลยจากข้อมูล

อัชฌา ชื่นบุญ (2548, น. 24) ให้ความหมายความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ และขยายความ จากสื่อความหมายต่างๆ ข้อมูลและสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นรับรู้ ซึ่งก็คือพฤติกรรมด้านความเข้าใจ เป็นพฤติกรรมที่สามารถดัดแปลงแก้ไข จากสิ่งที่ยากเป็นง่าย สิ่งซับซ้อนให้เป็นธรรมดา ความเข้าใจจึงแตกต่างจากความจำ ความเข้าใจมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ ความรู้ และความจำก่อน

สุเชาว์ พลอยชม, (2549, น. 22-23) ความเข้าใจเป็นอาการรู้ในสิ่งที่ถูกรู้ ระดับสูง คือ รู้แจ้งหรือเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง การที่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับต่ำลงมาก็ คือ รู้รอบ ก็คือรู้แยกแยะ องค์ประกอบภายนอกภายในของสิ่งที่ถูกรู้ หรือการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความเข้าใจในระดับนี้เกิดจากความใคร่ครวญด้วยตนเองเช่นกัน แต่ไม่มีผลทางด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระดับต่ำลงมา คือ รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง รู้เป็นบางส่วนรู้ไม่จริง รู้ไม่ชัด อันอาจรับรู้ข้อมูลแต่ไม่สามารถใคร่ครวญด้วยตนเอง ระดับต่ำที่สุด คือ รู้ แต่ไม่เข้าใจในสิ่งที่ถูกรู้ หรือเข้าใจผิดเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกรู้อันเนื่องมาจากความผิดพลาดด้านประสาทสัมผัส และไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเข้าใจ ความเข้าใจเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้โดยกระบวนการทั้งหมดความเข้าใจเริ่มจาก ผู้รู้ รู้สิ่ง

ที่ถูกรู้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ ได้แก่ ความสามารถ ประสบการณ์ การตีความหมายที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมและแปรค่าเข้ากับประสบการณ์ใหม่ๆ ส่วนจิตสำนึกเกี่ยวข้องกับความเข้าใจคือลักษณะรู้ได้ เข้าใจได้ สั่งการได้ด้วยเจตนาอันเป็นปัจจุบัน เพราะคำว่าสำนึกนี้คือระลึกได้ หรือตื่นตัวอยู่ รู้ความอยู่

สรุปได้ว่า ความเข้าใจ คือ กระบวนการทางจิตที่บุคคลสามารถครุ่นคิดถึงบางสิ่งบางอย่าง และสามารถใช้มันในสิ่งที่รับเข้ามารับรู้ทรงจำในเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่างๆ ที่ผ่านมา และสามารถในการนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้ตัดแปลง สามารถอธิบายเปรียบเทียบในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผล

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้การเรียนรู้และความเข้าใจ

กำธน ไชยานนท์, (2548, น. 43) ความเข้าใจเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้สึกนึกคิด สิ่งนั้นมีสภาพเป็นอย่างไร มีการจำแนกและรับรู้จึงเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ การวัดและประเมินผล ความเข้าใจมีหลักการ วิธีการ ตลอดจนเทคนิค วัดความเข้าใจ เครื่องมือที่ใช้วัดมีหลายชนิด เช่น วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Item) หรือสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน (Unstructured Item) ก็ได้เช่นกัน หรืออาจใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มาตรฐานอันดับคุณภาพ (Rating Scale) หรือการใช้ความหมายของภาษา (Semantic Differential) เป็นต้น

สุเชาว์ พลอยชม (2549, น. 24) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจเป็นภาวะทางจิตที่บุคคลมีปฏิกริยาสำนึก (Consciousness) ถึงบางสิ่งบางอย่างของเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือวัตถุสิ่งของ เป็นความสัมพันธ์กับการรับรู้ที่ได้แปลความหมาย และสามารถให้คุณค่าบอกคุณภาพสิ่งที่รับรู้ หรืออธิบายความหมายของการรับรู้ได้ ส่วนจะเป็นความเข้าใจถูกหรือเข้าใจผิดนั้น อยู่ที่กระบวนการวิเคราะห์ทางสติปัญญาหรือพัฒนาการทางสมอง ความเข้าใจมีความสัมพันธ์กับความรู้ คือ การที่บุคคลจะเข้าใจบุคคลนั้นจะต้องมีการรับรู้และแปรความหมายได้ ความรู้ที่ประจักษ์ชัดหรือความรู้ชัดเจนคือ รู้จริงรู้ซาบซึ้ง (Appreciation) ประเมินค่าได้ เป็นความเข้าใจ่องแท้ในเรื่องที่สนใจ รู้ซึ้งว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรจะเป็นผลดี อะไรจะเป็นผลเสีย ประเมินคุณค่าหรือบอกคุณภาพได้ว่าสิ่งเร้าหรือประสบการณ์เป็นสิ่งถูกต้อง เป็นสิ่งที่ดีหรือเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ ความเข้าใจในสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ ได้แก่ การรู้จักสิ่งเร้า เต็มใจที่จะรับสิ่งเร้าหรือประสบการณ์นั้นๆ คัดเลือกความสนใจที่มีต่อสิ่งนั้น มีการตอบสนอง กำหนดคุณค่ามีทัศนคติต่อสิ่งเร้าหรือประสบการณ์นั้นและมีการจัดระบบคุณค่า ความเข้าใจ การเรียนรู้ และความรู้

นิริวัศร์ โฆสิตจิโรชาติ, (2550, น. 164) นอกจากความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ ประการสำคัญคือ การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นความเข้าใจของมนุษย์ที่พัฒนาองค์ความรู้ช่วยในการแก้ปัญหาหรือหาช่องทางใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ โดยนำองค์ความรู้มาจัดกระบวนการ มีหลักการว่าการจัดการความรู้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 5 เรื่อง คือ

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) ปัจจุบันนี้มีแหล่งความรู้มากมายที่สะดวกต่อการค้นหา ทั้งเอกสาร ตำรา และประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยน รวมทั้งสามารถค้นคว้าได้จากเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตหรือการเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียนรู้ เช่น การอบรม การสัมมนา

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) โดยการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Share) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเขียนตำรา การรวบรวมองค์ความรู้โดยการค้นคว้าความรู้เดิมแล้วนำมาปรับปรุงใหม่ การทดลองหลากหลายแนวทางเพื่อค้นพบความรู้ใหม่ ความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติจริง การสร้างหลักสูตรจากความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติ

3. การจัดเก็บและค้นคว้าความรู้ (Knowledge Storage and Retrieval) การจัดหมวดหมู่ องค์ความรู้ เอกสารและสารสนเทศและสามารถนำกลับมาใช้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้

4. การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน เช่น การเป็นวิทยากร การเผยแพร่ความรู้ การเขียนหนังสือตำรา เป็นต้น การพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ที่ไม่มีประสิทธิภาพ จะเป็นการสูญเสียเปล่าที่น่าเสียดายมาก

5. การใช้ประโยชน์จากความรู้ (Knowledge Utilization) ดังสุภาษิตของไทยที่กล่าวว่า มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน เช่น การใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพ การเปิดหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ความรู้มาวิเคราะห์ผล เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความเข้าใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้ แต่ความรู้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ที่ได้จากการสังเกตและรับรู้ ส่วนความเข้าใจเป็นความรู้สึกเป็นอารมณ์ของมนุษย์ มนุษย์จะนำการรับรู้หรือสติซึ่งเป็นอารมณ์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ มาเปลี่ยนเป็นความเข้าใจในความรู้ได้อย่างไร มีองค์ประกอบหลายอย่างทั้งองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายในตัวมนุษย์ เช่น สรีระร่างกายของมนุษย์ ระบบเส้นประสาทหรือปัจจัยที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความรู้สึกนึกคิดอารมณ์ จินตนาการ และองค์ประกอบภายนอก เช่น วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในสังคมและสิ่งแวดล้อม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ประมวลพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานเนื่องในโอกาสต่างๆ

อำพล เสนาณรงค์ (2546, น. 9-11) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศมากที่สุด พยายามก่อกำหนดให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่เรียบง่ายพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

โสภณ สุภาพงษ์ (2549, น. 78-81) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินกิจกรรมในชีวิตด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ มีความพอเพียงในทุกๆ ด้าน มีการแบ่งปัน การตลาดวัตถุดิบ ความรู้ การผลิตที่พอเพียง ที่สำคัญคือมีความดีพอเพียงและมีกฎหมายพอเพียง การทำกิจกรรมใดๆ ก็ตามต้องอาศัยการพึ่งตนเองเป็นหลัก เน้นดำเนินการกิจกรรมต่างๆ โดยใช้สิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่เน้นการพึ่งพาปัจจัยภายนอก เช่น ในการผลิตสินค้า ควรผลิตสินค้าโดยใช้วัตถุดิบ ที่ตนมีอยู่เพื่อมาใช้ในการผลิต มิใช่การไปกู้ยืมเงินเพื่อนำมาซื้อวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า เป็นต้น แต่ถ้าหากมีความจำเป็นในการกู้ยืมควรเป็นการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง มิใช่กู้ยืมเพื่อนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หรือใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การดำเนินกิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียงนั้นให้พิจารณาจากความเข้มแข็งหรือจุดแข็งของตนเองก่อน โดยนำจุดแข็ง ของตนมาใช้เป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมและค่อยๆ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป ดำเนินการตามขีดความสามารถของตน โดยเฉพาะในสังคมชนบทซึ่งมีพื้นฐานทางด้านการเกษตร การพึ่งตนเองแบบพออยู่พอกินของครอบครัวในสังคมชนบท คือ การปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูก เมื่อเหลือจึงนำมาจำหน่าย เมื่อจำหน่ายก็จะทำให้เกิดรายได้ มีเงินออม ดังนั้น การมีตลาดพอเพียงจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด โดยต้องมีองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เข้าไปร่วมกับองค์กร ที่เปิดเผยในการดูแลจัดการ หรือดำเนินการทางการตลาดและให้ประชาชนหรือเกษตรกรเป็น เจ้าของในการดูแล จัดการ ตลาดของชุมชน กลายเป็นองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้องค์กรชุมชน ที่พึ่งตนเองได้ จะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวแต่ละครอบครัวที่มีการบริโภคพอเพียงและการออมเงิน เพื่อใช้เป็นสวัสดิการร่วมกันทั้งในการผลิตการค้าขาย กลายเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ สามารถดูแลครอบครัว ดูแลเด็ก คนชรา

ทำให้เกิดการจ้างงานโดยอาศัยคนในชุมชน ทำให้เกิดการจ้างงานใน ชุมชนได้ ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจอย่างเดียวแต่เป็นกระบวนการ ทางด้านสังคมด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ, (2550, น. 10) สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึง แนวการ ดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้ง ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความ จำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมี ผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความ ระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและ นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริตและให้ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนิน ชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประเวศ วะสี (2550, น. 85) กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายความว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขายไม่ส่งออกไม่ผลิตเพื่อบุคคลอื่นไม่ทำเศรษฐกิจมหภาคแต่ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงต้องมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการด้วยกันคือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคนทุกครอบครัวไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียงทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียงการอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพ และทำมาหากินได้
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียงการรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหา ต่างๆ ได้เช่นปัญหาสังคมปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
5. ปัญญาพอเพียงมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียงวัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์

อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราดไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตกไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการ ประมงและการท่องเที่ยว

7. มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่ুবวาบเดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหันเดี่ยวตงาน ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินไป จึงทำให้สุขภาพจิตเสียเครียด เพี้ยนรุนแรง ฆ่าตัวตาย ตัดยา ปรึกษาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

สำหรับคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550, น. 21) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิคแต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา 1) อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่างและ 4) ค่านิยมบางอย่าง อยู่ในนั้นด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริงโดยทั้ง 4 ประการที่จะกล่าวถึงนี้ คือส่วนที่เรา รู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง ถ้าไม่เข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเอง ในปริมาณเพียงพอจะผลิตเพื่อพอบริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยมกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือวัฒนธรรมไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรมความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551, น. 62) กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ไม่ไข่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทศสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจได้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักการปฏิบัติและดำรงอยู่ของประชาชนทุกระดับตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ และการกระทำ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของตนเองให้เข้มแข็ง มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 มีเหตุผลหมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3.3 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

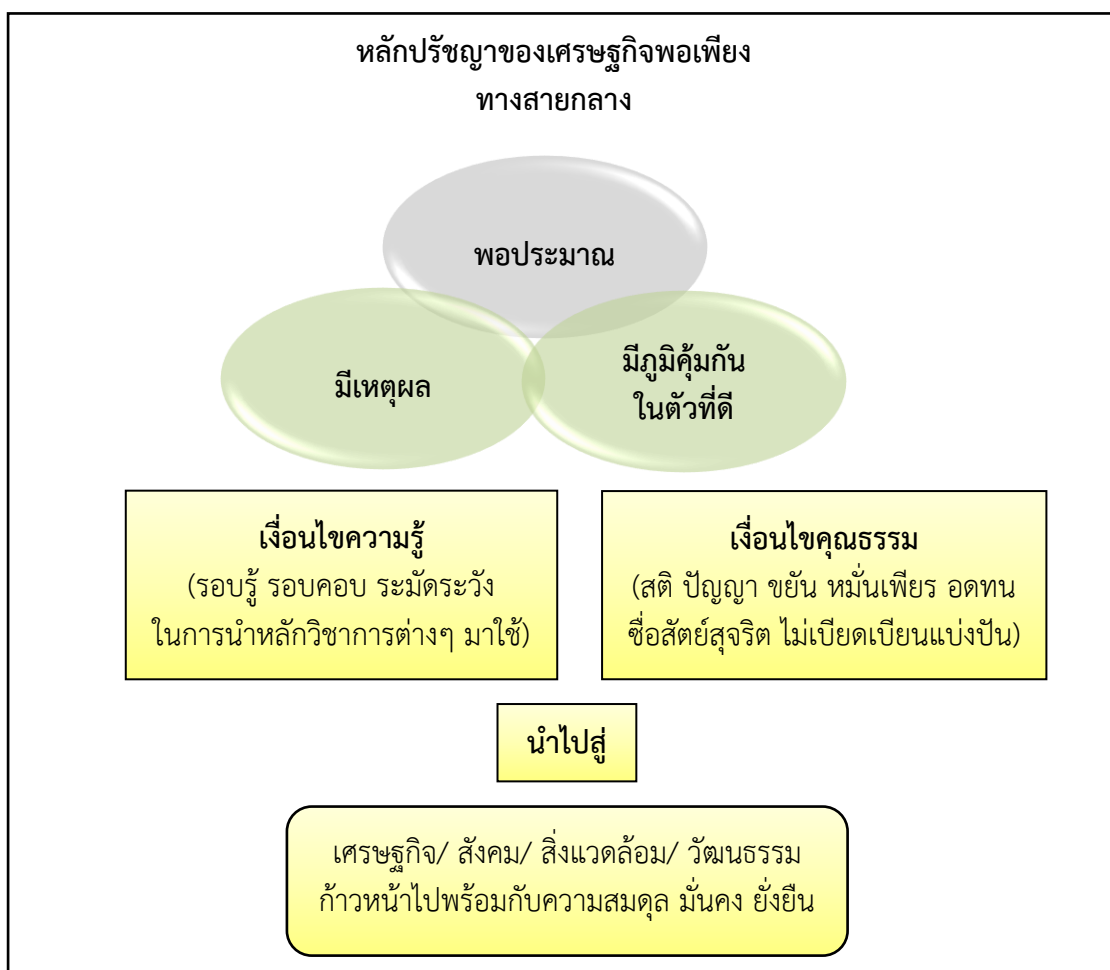
4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

แผนภูมิที่ 1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : ปรียานุช พิบูลสรารุช, (2551, น. 78)

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 9

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับ ความผันแปรของธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกรูปแบบและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียง มี 2 รูปแบบ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น

เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปแบบของการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจด้านการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรที่มีระบบการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเอง ในระดับที่ประหยัด และสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่สระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ในไร่นาเพื่อปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ และอื่นๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสำหรับบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ส่วนที่ 4 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการรวมพลังของเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมกันดำเนินการในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เป็นการประสานเพื่อจัดหาทุนและแหล่งเงินมาช่วยในการลงทุน และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้รับประโยชน์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า การที่จะเลือกใช้ทฤษฎีใหม่ทั้งทฤษฎีใหม่ขั้นต้น และทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า ในการส่งเสริมเกษตรกรให้เป็นรูปธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับเกษตรกรแต่ละกลุ่มหรือแต่ละชุมชนจะต้องมีความเข้าใจ และยึดหลักการในการบริหารจัดการที่ดิน และน้ำเพื่อการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา ต้องมีเป้าหมายหลักที่พัฒนาผลผลิตคือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเหล่านั้นสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนวทางนโยบายและยุทธศาสตร์ไว้เป็นตัวอย่าง เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางที่ได้มาโดยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบผลการวิจัยได้เสนอขั้นตอนการปฏิบัติ ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ไม่ยากซึ่งแนวทางปฏิบัติดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 1-2) มีดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1.1 มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1.1 มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

1.1.2 มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.3 เห็นประโยชน์และตระหนักในสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาตนเองพัฒนา กลุ่มและพัฒนาสังคม

1.2 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตรการผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจการใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

1.2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.3 สืบสานและพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

1.3 ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1.3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณรู้จักการประมาณตนรู้จักศักยภาพของตน ที่มีอยู่

1.3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลปฏิบัติสิ่งต่างๆ บนพื้นฐานของความมีสติปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

1.3.3 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

1.3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์และปฏิบัติ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

1.3.5 ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาควรมีการพัฒนา หรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติมวิสัยทัศน์เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนปรับปรุง หรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหลักสูตรสถานศึกษา ที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

2.1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนปรับปรุงเพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ไปปฏิบัติตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละระดับชั้นตามข้อ 1.2

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวันโดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก

2.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลองการปฏิบัติจริง ทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปแบบของการจัดทำโครงการ โครงการงานและอื่นๆ ทั้งการศึกษา รายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ Knowledge 2) ทักษะกระบวนการ Process และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ Attitude

2.3 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.3.1 จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือ ประโยชน์ ใช้สอยเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

2.3.2 กำหนดระเบียบธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษาที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียม ปฏิบัติกฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิวการรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

2.3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

2.3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการการจัดการแข่งขันการหาความรู้ โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ

2.3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหารครู และบุคลากร ในสถานศึกษา

2.3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตน และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 ด้านการจัดระบบบริหารจัดการสถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

2.4.1 ทบทวนปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2.4.2 กำหนดนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบและ มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.4.3 พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารครูและกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา ตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

2.5 ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอนตามแนวทาง ดังนี้

2.5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบายและการวางแผน

2.5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

2.5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพ และบรรยากาศภายในสถานศึกษา

2.5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษาที่บ้านและสถานที่อื่นๆ

2.5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

2.6 ด้านการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาสถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการ ในด้านการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการให้ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษาการรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

3. ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

กลุ่มวิจัยและพัฒนาสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เสนอผลการวิจัยในประเด็นขั้นตอนในการดำเนินการ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษารวม 9 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.2 พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารครูและคณะกรรมการสถานศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตระหนักมีทักษะการปฏิบัติ และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถือปฏิบัติ ในวิถีชีวิตประจำวัน

3.3 เผยแพร่ความรู้ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.4 ปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนากิจการบริการจัดการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบท และศักยภาพของสถานศึกษา

3.5 จัดทำหรือเพิ่มเติมโครงการกิจกรรมและปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.6 พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาโดยการบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.7 จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่พัฒนาบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้แล้ว โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.8 เสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.9 จัดระบบนิเทศติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินการโดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

รายละเอียดโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา

โครงการเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา

สนองกลยุทธ์ที่	1
มาตรฐานที่	มาตรฐานที่ 6 ตัวบ่งชี้ที่ 6.1-6.4
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
ผู้รับผิดชอบโครงการ	นายอินทง จันตา
ระยะเวลาดำเนินการ	ตลอดปีการศึกษา 2559

1. หลักการและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงการรู้จักพึงตนเอง ความพอประมาณ พอมีพอกิน พอมีพอใช้ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผนตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆการวางรากฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับทุกคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์การปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งนโยบายในการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2552–2561) มุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านแก่นวิทยาตระหนักและเห็นความสำคัญจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและยังเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับโรงเรียนและชุมชนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ให้กับนักเรียน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติที่บ้านและลดค่าใช้จ่าย รู้จักการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์

2.1 ผลผลิต (Outputs)

2.1.1 เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

2.1.2 เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

2.1.3 เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ผลลัพธ์ (Outcomes)

นักเรียนสามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ไปใช้ในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. เป้าหมาย

3.1 ด้านปริมาณ

3.1.1 นักเรียน ร้อยละ 80 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

3.1.2 นักเรียน ร้อยละ 80 สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

3.1.3 นักเรียน ร้อยละ 80 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับดีขึ้น

3.2 ด้านคุณภาพ

3.2.1 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

3.2.2 นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันถึงประสงค์ “อยู่อย่างพอเพียง” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. สถานที่ดำเนินการ

สถานที่ในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านแก่นวิทยา คือ โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยซ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์

5. กิจกรรมและการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1.	ประชุมชี้แจงคณะกรรมการสถานศึกษา	มี.ค. 59	นายอินทง จันตา คณะครู คณะกรรมการ สถานศึกษา
2	กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ - กิจกรรมปลูกผักออร์แกนิกเพื่อสุขภาพ - กิจกรรมปลูกผักสวนครัว - กิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้า - กิจกรรมการเลี้ยงไก่ไข่ - กิจกรรมทำนา	พ.ค. 59 – มี.ค. 60	นายอินทง จันตา นายอภิสิทธิ์ ผลากอง นางสุพิน กองฟู นางมณัญชยา ไกลถิ่น น.ส.ธารทิพย์ ทาระจัน นายศักดิ์ดา อะทะจา นายประเดิม วงศา
3	ปรับปรุงสภาพโรงเรือนและแปลงเกษตร	พ.ค. 59	นายอินทง จันตา และคณะ
4	จัดหาพันธุ์พืชและสัตว์	พ.ค. 59	นายอินทง จันตา และคณะ
5.	ดำเนินงานแต่ละกิจกรรม	พ.ค. 59 – มี.ค.60	นายอินทง จันตา และคณะ
6.	ติดตามและประเมินผล	มี.ค. 60	นายอินทง จันตา และคณะ
7.	สรุป รายงานโครงการ	มี.ค. 60	นายอินทง จันตา และคณะ

6. งบประมาณที่ใช้

6.1 งบประมาณ 415,000 บาท

รายละเอียดการใช้งบประมาณ

ที่	กิจกรรม	เงินงบประมาณ			รวมทั้งสิ้น	หน่วยงาน สนับสนุน งบประมาณ
		ค่าใช้จ่าย	ค่าตอบแทน	ค่าวัสดุ		
1.	กิจกรรมการปลูกผัก ออร์แกนิกเพื่อสุขภาพ	-	-	-	300,000	บริษัทบีเอฟเค ที(ประเทศไทย) จำกัด กรุงเทพมหานคร
2	กิจกรรมการปลูกผัก สวนครัว	-	-	-	10,000	เทศบาล ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
3	กิจกรรมการเพาะเห็ด นางฟ้า	-	-	-	10,000	ธนาคารเพื่อ การเกษตรและ สหกรณ์ สาขา ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
4	กิจกรรม การเลี้ยงไก่ไข่	47,000	3,000	30,000	80,000	งบประมาณ หมุนเวียนโครงการ อาหารกลางวันจาก สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา เชียงราย เขต 4
5.	กิจกรรมการทำนา	-	-	-	15,000	เทศบาล ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
รวม					415,000	

7. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายอินทง จันตา และคณะครู

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

8.2 นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “อยู่อย่างพอเพียง” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

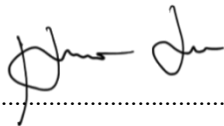
9. การกำกับ ติดตามและประเมินผล

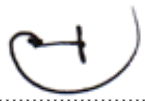
9.1 การกำกับติดตาม ซึ่งเป็นการประเมินระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม จะดำเนินการกำกับติดตาม เพื่อดูความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการในแต่ละกิจกรรมทุกไตรมาส คือ มิถุนายน,กันยายน,ธันวาคมและมกราคม

9.2 การประเมินผล ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการ เพื่อดูว่าแต่ละกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายของโครงการหรือไม่ จะดำเนินการเดือนมีนาคม 2560

ผลผลิต/ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
ผลผลิต (Outputs) นักเรียนได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง 2. นักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง 3. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับดีขึ้นไป	1. นักเรียนร้อยละ 80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง 2. นักเรียนร้อยละ 80 สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง 3. นักเรียนร้อยละ 80 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตาม	- สอบถาม - สังเกตพฤติกรรม	- แบบสอบถาม - แบบสังเกต

ผลผลิต/ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
		หลักของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับดีขึ้นไป		
ผลผลิต (Outcomes) นักเรียนได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	นักเรียนได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	- ได้ผลผลิตไว้ใช้และจำหน่าย - นักเรียนร้อยละ 84 ได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำความรู้ทักษะและประสบการณ์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข	- สอบถาม - สังเกตพฤติกรรม	- แบบสอบถาม - แบบสังเกต

(ลงชื่อ).....
 (นายอินทอง จันทา)
 ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา

(ลงชื่อ).....
 (นายสว่าง จงคำ)
 ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านแก่นวิทยา

หลักการ แนวคิด การประเมินโครงการ

การประเมินเป็นกลไกสำคัญนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา โดยเน้นประโยชน์ที่ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องการประเมินไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่อย่างใด ในปัจจุบันมีผู้เห็นความสำคัญของการประเมินและเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินมากขึ้นซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึง สาระของการประเมินเกี่ยวกับความหมายของการประเมิน ลักษณะของการประเมิน และแนวคิด ของการประเมิน โดยสรุปดังนี้

ความหมายของการประเมิน

มีผู้ให้ความหมายของการประเมินไว้หลายท่าน ดังนี้

ศิริวัฒน์ วรรณาม (2547, น. 18) กล่าวว่า การประเมินหมายถึง วิธีการตัดสินคุณค่าหรือตีราคาของสิ่งที่ถูกประเมิน และเป็นการเสนอสารสนเทศ เพื่อช่วยเสนอทางเลือกในการตัดสินใจต่อการดำเนินการต่างๆ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2548, น. 21) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (เชิงคุณค่า) เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจหรือผู้เกี่ยวข้องได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริชัย กาญจนวาสิ (2548, น. 21-22) สรุปความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาสิ่งต่างๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย (Research oriented) เป็นการตรวจสอบ การบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มีประเมิน

พิสนุ พองศรี (2552, น. 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจาก การวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้นอกจากความหมายของการประเมินที่มาจาก ภาษาอังกฤษ คือ Evaluation แล้วยังมีคำว่า Assessment ซึ่งได้พบเสมอ บางกรณีก็ใช้ในความหมาย เดียวกันโดยเฉพาะในหนังสือตำราของอเมริกันส่วนกลุ่มประเทศที่อยู่ในเครือจักรภพอังกฤษ จะใช้ 2 คำนี้ ในความหมายที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าหรือตีราคาของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยนำผลการวัดมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อไป

ความสำคัญของการประเมิน

การประเมินมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารงาน เนื่องจากให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านต่างๆ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2547, น. 11) ได้ชี้แจงให้เห็นถึง ประโยชน์ของการประเมินที่มีต่อการวางแผน การบริหารงาน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนด แผนงาน และโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ในการดำเนินงาน กิจกรรม ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ
2. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไข การดำเนินงานโครงการให้เป็นไปได้ ตามทิศทางที่ต้องการ
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรมที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยที่จะดำเนินงานในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือจะขยาย การดำเนินงานต่อไปอีก
4. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกประสิทธิภาพของการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่
5. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548, น. 67) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการประเมินในด้านต่างๆ เช่น

1. ด้านบริหาร (Administrative) การประเมินสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตาม กำกับ การดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. ด้านจิตวิทยา (Psychological) การประเมินสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ สำหรับการกระตุ้น ให้เร้าความสนใจ และสร้างความตื่นตัวในการปฏิบัติงาน
3. ด้านรัฐศาสตร์ (Sociological) การประเมินสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติ (Accountability) ตลอดจนสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้าง แรงสนับสนุน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการประเมิน คือ การประเมินมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารงานต่างๆ เป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร ด้านจิตวิทยา และด้านรัฐศาสตร์ การประเมิน จะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินงานช่วยในการจัดหาข้อมูลความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคต่างๆในการดำเนินงาน ประกอบการตัดสินใจในทางเลือกการดำเนินงาน การวางแผน อีกทั้งยังได้ข้อมูล เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของการประเมิน

การประเมินมีแนวคิดพื้นฐานมาจากระบบเสรีประชาธิปไตยที่ว่าทุกสิ่งสามารถ ตรวจสอบ และปรับปรุงได้เพื่อเป็นการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมที่สอดคล้องกับ หลักประชาธิปไตย ซึ่งในปัจจุบัน การดำเนินการหรือบริการจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ต้องมีความรับผิดชอบต่อโปร่งใสพร้อมให้ ตรวจสอบได้โดยอาศัยการประเมินเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดของการประเมินไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช (2548, น. 58-60) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินว่า แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน (Judgmental evaluation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับกันในปัจจุบันอีกกลุ่มหนึ่ง คือ การประเมินเพื่อแสวงหาสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Decision based evaluation) ดำเนินการต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ สำคัญยิ่งของการประเมินที่ช่วยให้การตัดสินใจเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล

พิสนุ พองศรี (2552, น. 8) กล่าวว่า ในปัจจุบันการประเมินเข้ามามีบทบาททุกภาพ ส่วนของสังคม โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นกลไก สำคัญ ในการที่จะพัฒนาสิ่งที่จะประเมินได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีบุคคลหรือองค์การใดหลีกเลี่ยงการประเมิน ได้ทุกคน ทุกแห่งต้องอยู่กลางแจ้ง หรือในที่สว่าง พร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบ ประเมินได้เสมอ ดังที่ทราบกันทั่วไป แม้แต่องค์กรที่ทำหน้าที่ประเมินผู้อื่นซึ่งเป็นองค์การอิสระ หรือองค์การมหาชน เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ก็ต้องได้รับการ ประเมินจากบุคคลหรือองค์การอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่นการประเมินโดยคณะกรรมการ การศึกษาสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะกรรมการธิการ ของวุฒิสภาและรับการประเมินจากบริษัททริส (TRIS) เป็นต้น

สำหรับระดับบุคคลที่ต้องได้รับการประเมินที่ครอบคลุม และจากผู้ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น แม้แต่ประเมินภายนอกของ สมศ. ที่ไปประเมินสถานศึกษาระดับต่างๆ ก็ต้องได้รับการประเมิน จากสถานศึกษาที่ไปประเมิน การสุ่มตรวจประเมินจาก สมศ. การประเมินด้วยการอ่านรายงานของ ผู้ทรงคุณวุฒิ รายงานผลการประเมินก็อาจถูกประเมินคุณภาพหรือคุณภาพหรือคุณค่าของรายงาน ด้วยการประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) โดยวิธีการต่างๆ เช่นการตรวจสอบรายงาน การประเมิน ด้วยวิธีการต่างๆ การวิพากษ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง หรือการใช้แนวทาง การประเมินรายงาน การวิจัย เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดของการประเมิน การประเมินได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นกลไก สำคัญในการที่จะพัฒนา สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ทุกคนทุกกลุ่มหรือทุกองค์กรสามารถ ที่จะประเมินซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นการประเมิน เพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน และเพื่อ แสวงหาสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

การประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อบุคคลและองค์กรตลอดจน ผู้รับบริการ เป็นอย่างมาก จึงได้รับความสนใจ เพราะทำให้ทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการ ตลอดจนผลการประเมิน จะเป็นข้อมูลและเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บริหาร ในระดับสูง

ความหมายของการประเมินโครงการ

ได้มีผู้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547, น. 2) กล่าวถึง การประเมินผลโครงการว่าเป็นกระบวนการ ศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่า เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและผลกระทบอะไร และบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2548, น. 17) กล่าวว่า “การประเมินโครงการ” หมายถึง กระบวนการ ที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจ ผลสัมฤทธิ์โครงการ

นิตา ชูโต (2548, น. 8-9) สรุปความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นการเก็บ รวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ มีการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาวิธีการในการปรับปรุงการดำเนินโครงการ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

พิสนุ พงศ์ศรี (2552, น. 68) กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการ ตามช่วงเวลาของการดำเนินการไว้ดังนี้

1. การประเมินก่อนดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน หรือระงับโครงการ
2. การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศหรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อปรับปรุงโครงการ ให้ประสบความสำเร็จ
3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อขยายผล ปรับเปลี่ยน ก่อนจะดำเนินการต่อไป หรือยกเลิกโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศด้านต่างๆ แล้วนำมาพิจารณาตัดสินใจ โครงการในแต่ละระยะโดยนำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะดำเนินการต่อหรือปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ขยายผลระงับ หรือยกเลิกโครงการ เป็นต้น

รูปแบบการประเมินโครงการ

เนื่องจากการบริหารในปัจจุบัน นิยมใช้การบริหารเชิงโครงการเป็นที่นิยมกันมาก จึงมีผู้คิดค้นรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมสำหรับการประเมินโครงการในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะกับ ลักษณะโครงการและกิจกรรม

คำว่ารูปแบบ ส่วนใหญ่มักจะเข้าใจกันโดยความรู้สึกตรงกันว่าหมายถึง วิธีการ คำโครงการ ลักษณะ กิจกรรม และอื่นๆ มีผู้ให้ความหมายของรูปแบบการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

พิสนุ พงศ์ศรี (2552, น. 69) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบซึ่งมีผู้ให้ไว้หลายท่านดังนี้ แนดเลอร์ (Nadler, 1980, pp. 72-90 อ้างใน พิสนุ พงศ์ศรี. 2552, น. 69) ได้กล่าวถึงรูปแบบโดยสรุปว่า หมายถึง การนำทฤษฎี แนวทางและกรอบแนวคิดมาพัฒนา เพื่อให้ง่ายต่อการแปลความหมายของปรากฏการณ์ต่างๆ ได้

روبินส์ (Robbins, 1986, p. 25 อ้างใน พิสนุ พงศ์ศรี. 2552, น. 69) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมที่ทำให้เข้าใจ ปรากฏการณ์หรือความจริงได้ง่ายขึ้น ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ วัตถุประสงค์ ตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหาและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรองค์ประกอบหรือสาระเนื้อหา ดังกล่าว

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการ หมายถึง รูปแบบที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีประสบการณ์ จินตนาการ เพื่อถ่ายทอดออกมาแทนปรากฏการณ์ด้วยการนำเสนอให้เข้าใจง่าย กระชับ ถูกต้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติได้

รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ

สต๊อฟเฟิลบีม ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP MODEL) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่างๆ ของผู้บริหารที่เรียกว่า รูปแบบการประเมิน CIPP (Context input process product evaluation model) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อยๆจนกระทั่ง ล่าสุดในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการแผนบุคลากร ผลิตภัณฑ์ องค์การ และระบบต่างๆ ได้ (Stufflebeam, 2004, p. 259) โดยใช้วิธีการเชิงระบบการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด ต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว

รูปแบบการประเมิน CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้ จะเป็นเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานจัดทำสิ่งต่างๆ อาจเป็นโครงการกิจกรรมหลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

1.1 การประเมินบริบท (Context evaluation) การประเมินบริบท เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงานโดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและ เปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับที่เป็นจริงรวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริง และสิ่งที่คาดหวังกับที่เป็นจริง

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นในการประเมินในขั้นนี้ไปสู่การวางแผน ซึ่งควรมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของ สิ่งที่จะดำเนินการ โดยพิจารณาความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ประสิทธิภาพ ความเหมาะสมของ การบริหาร ผลกระทบและความเป็นธรรม ความเป็นไปได้ทั้งด้านแผนงาน แผนเงิน และ แผนกำลังคน ฯลฯ

2. การประเมินระหว่างดำเนินงานโครงการ (Process evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการนั่นเอง อันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศ เพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันท่วงที การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาท สำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการทุกๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคการติดตามผลหรือ ประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ หรือศึกษาย้อนรอย (Follow up study หรือ Tracer study) ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ ว่าควรจะคงปรับขยายโครงการหรือควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรยกฐานะ เป็นโครงการประจำ เป็นต้น

การประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะการประเมินโครงการต่างๆ เพราะว่าเป็นการประเมินให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้ โดยไม่ครบตามขั้นตอน

ด้วยการตัดการประเมินบริบทออก ทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณค่าลง และมีผลต่อการตัดสินใจได้ ซึ่งในการประเมินครั้งนี้จะใช้รูปแบบนี้ เนื่องจากเป็นการประเมิน ที่ครอบคลุมตั้งแต่เริ่มโครงการ จนถึงสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินที่เป็นระบบง่ายต่อการเข้าใจและการนำไปปฏิบัติ และได้สารสนเทศ ที่ครอบคลุม โดยประเมินควบคู่กันไปกับการดำเนิน โครงการเพื่อมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการประเมิน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุง โครงการต่อไป

รัตนะ บัวสนธ์ (2546, น. 110-113) ได้กล่าวถึง รูปแบบการประเมินชิปปี้ เป็นการนำเสนอ โดยสตัฟเฟิลบีม (Stuttlebeam) และคณะซึ่งเป็นสมาชิกในสมาคม Phi delta kappa ทั้งนี้ สตัฟเฟิลบีม ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง “กระบวนการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการตัดสินใจต่อทางเลือกต่างๆ ที่มีอยู่”

คำว่า CIPP มาจากคำย่อของส่วนประกอบต่างๆ ของโครงการที่จะทำการประเมิน ได้แก่

Context evaluation: การประเมินด้านสถานะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การประเมิน เกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่นอกโครงการ แต่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและ กลุ่มเป้าหมาย ที่จะรับบริการจากโครงการ จำนวนประชากร กระแสทิศทางของสังคมและการเมือง สภาพเศรษฐกิจ และปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

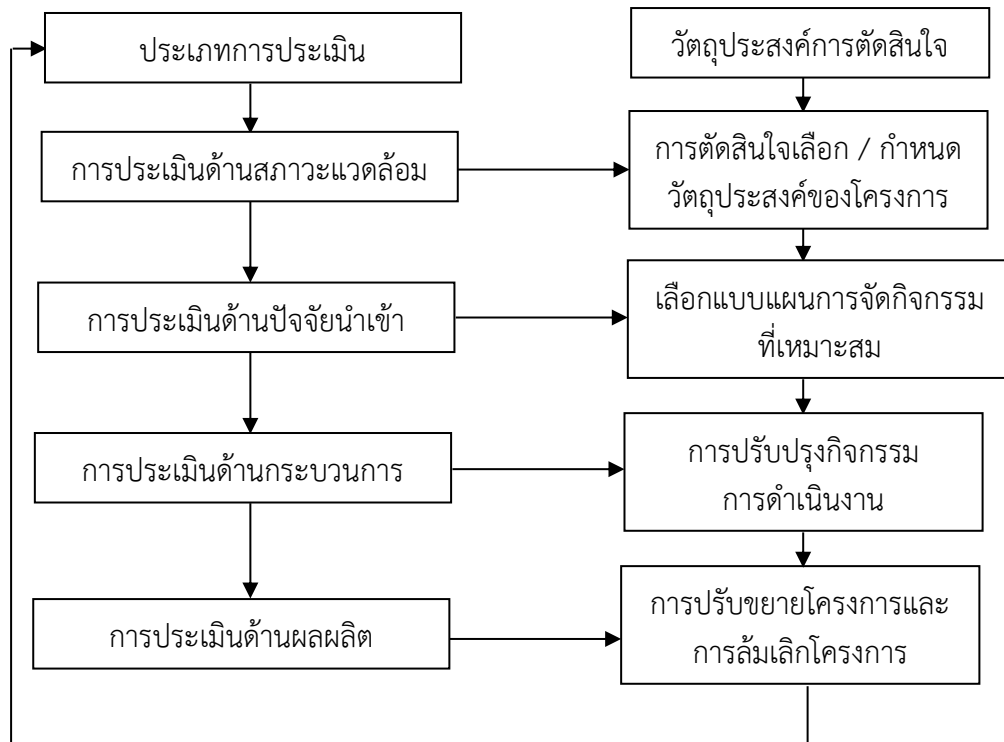
Input evaluation: การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ หมายถึง การประเมิน ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้ งบประมาณและแหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือและครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยให้พิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้นๆ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกิจกรรม ของโครงการได้อย่างเหมาะสม

Process evaluation: การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ หมายถึง การประเมิน เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยเข้ามาใช้เหมาะสมมากน้อยเพียงใดเป็นไป ตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นจะก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการหรือมี อุปสรรคใดๆ เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้รัดกุมมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

Product evaluation: การประเมินด้านผลผลิตของโครงการ หมายถึง การประเมิน เกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมดจากการดำเนินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ กำหนดไว้ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อการตัดสินใจปรับปรุงขยายโครงการนำไปใช้ต่อเนื่องต่อไป และเพื่อล้มเลิกโครงการ

โดยสรุปการประเมินโครงการในแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันกับวัตถุประสงค์ของการประเมินและการตัดสินใจดังต่อไปนี้

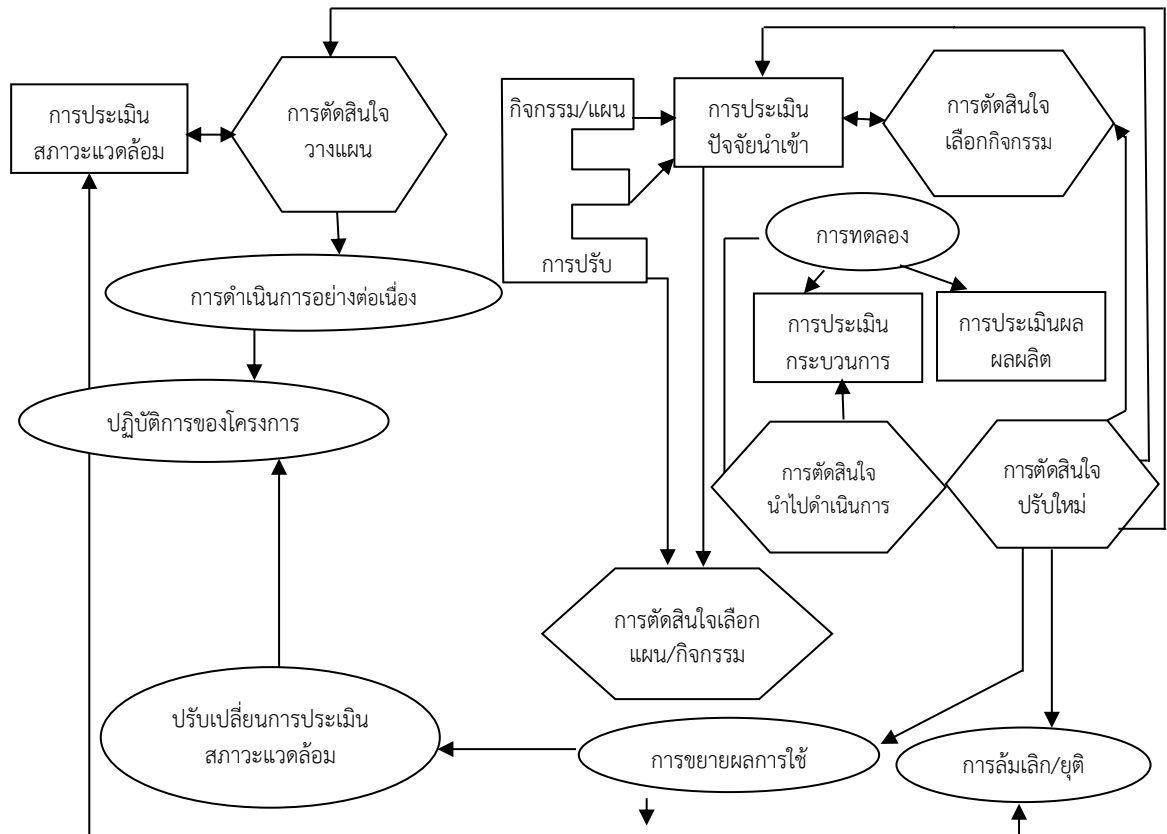
แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการและการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินซิปป์นี้ ภายหลังได้มีนักประเมินผลโครงการได้ปรับปรุงยุคต้น นำเอาการประเมินผลกระทบโครงการ (Impact evaluation) เข้ามาร่วมด้วย จึงกลายเป็นรูปแบบการประเมิน CIPP Impact evaluation: การประเมินผลกระทบของโครงการ หมายถึง การประเมินผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากผลผลิตของโครงการ หรือผลผลิตของโครงการก่อให้เกิดผลอื่นๆ ตามมา ซึ่งผลอื่นๆ นี้ เราได้กำหนดหรือระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลกระทบ ของโครงการอาจเป็นได้ ทั้งทางบวกและทางลบ

จากแนวคิดการประเมินที่สตัฟเฟิลบีมและคณะได้เสนอไว้ ได้สร้างรูปแบบการประเมิน CIPP ทั้งระบบ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการประเมินซีบีพี (CIPP MODEL)

จากแผนภูมिरูปแบบการประเมินซีบีพีนั้น แสดงให้เห็นว่า การประเมินผลโครงการ เป็นกระบวนการที่ต้องกระทำกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งการประเมินในแต่ละส่วนที่มีวัตถุประสงค์การประเมินต่างกัน และก่อให้เกิดกิจกรรมสืบเนื่องจากการประเมินต่างกันตามไปด้วย

ดังนั้นในการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบประเมิน CIPP MODEL

เสนอโดยสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) แห่งมหาวิทยาลัย Ohio state university สหรัฐอเมริกา คำย่อ ของการประเมินโครงการ คือ

- C = Context หมายถึง บริบท
- I = Input หมายถึง ปัจจัยนำเข้า
- P = Process หมายถึง กระบวนการ
- P = Product หมายถึง ผลผลิต

สรุปได้ว่า จากที่ได้ศึกษาแนวความคิดและรูปแบบการประเมินของนักการศึกษา นักวิชาการดังกล่าว ทำให้ผู้ประเมินได้ทราบว่า รูปแบบหรือวิธีการประเมินนั้นมีความหลากหลาย วิธีการประเมินขึ้นอยู่กับเนื้อหาจุดประสงค์ของผู้ประเมิน สำหรับการประเมินผลโครงการ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการประเมิน โดยใช้รูปแบบจำลองแบบ CIPP Model เพราะการประเมินผลแบบจำลอง CIPP มีลักษณะเป็นการใช้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการต่าง ๆ ต่อเนื่องกัน เป็นกระบวนการที่ครบวงจร การประเมินมีประโยชน์สำหรับผู้บริหาร เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจ ตรวจสอบขั้นตอนครั้งก่อน ๆ อีกด้วย เช่น ข้อมูล ที่โครงการประเมินกระบวนการจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจทบทวนโครงการใหม่ได้ และอาจทบทวนปัจจัยเบื้องต้น ซึ่งในการประเมินตามรูปแบบนี้จะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการ แต่ละขั้นตอนตั้งแต่ประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อผลการประเมินเป็นการตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์ของการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของข้อมูล เลือกรูปแบบแผนงานที่กำหนดที่เหมาะสมมากที่สุด การประเมินกระบวนการ เพื่อจะได้นำแผนงานโครงการที่วางไว้ไปปรับปรุงแก้ไข และการประเมินผลผลิตเพื่อตัดสินใจว่าโครงการจะต้องดำเนินการไปในทิศทางใดต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อวยพร จิตประพันธ์ (2546, น. บทคัดย่อ) ได้วิจัย การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 6 กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโดยใช้รูปแบบการประเมิน แบบ CIPP Model เพื่อประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเหมาะสมด้านบริบทของการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ความพอเพียงหรือเหมาะสมด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3) การปฏิบัติด้านกระบวนการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 4) ผลการประเมินด้านผลผลิต มีดังนี้ 1) ความพึงพอใจของครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ผลการประเมิน การปฏิบัติงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3) ผลการประเมินคุณลักษณะผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์ การประเมิน จากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลผลิต พบว่า กิจกรรมตามโครงการสร้าง ความประทับใจ และความภาคภูมิใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดรายได้ให้กับครอบครัว เสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พัชราภรณ์ ริปฤทธิชัย (2548, น. 115-117) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงของโรงเรียนวัดบ้านโป่ง (สามัคคีคุณูปถัมภ์) อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบทด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียน ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิตของโครงการ โดยใช้วิธีการประเมิน ตามรูปแบบซีบีบี (CIPP MODEL) ผู้ให้ข้อมูลคือครูในโรงเรียนจำนวน 135 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 505 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ เนื้อหา ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้ 1) การประเมินด้านบริบท เป็นการประเมินด้านการปฏิรูป การเรียนรู้ของโรงเรียนเพื่อนำจุดด้อยของโรงเรียนมาหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนา โดยคณะครูได้เลือกการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เป็นโครงการที่มีความต้องการจำเป็นที่จะต้องพัฒนาก่อนเป็นอันดับแรก 2) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าโรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด 3) การประเมินด้านกระบวนการ ผลการปฏิบัติงานตามโครงการอยู่ในเกณฑ์“มาก” ในด้านการจัดการอบรมด้านการศึกษาดูงานด้านการนิเทศภายใน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ประเมินที่กำหนดและ 4) การประเมินด้านผลผลิต เป็นไปตามวัตถุประสงค์คือ ครูผู้สอนร้อยละ 80สามารถใช้เทคนิค ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง และจากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้น การปฏิบัติจริงทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากสภาพจริง อยู่ในระดับ“มาก” ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนดสำหรับข้อเสนอแนะ พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการปฏิบัติจริงต้องเน้นให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ ตัดสินใจ และกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียน ได้ใช้ทักษะต่างๆ อย่างสอดคล้องกันตั้งแต่ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ ฯลฯ และ 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงควรศึกษาในด้านกระบวนการพัฒนา ทักษะด้านต่างๆ ของผู้เรียนว่าเกิดจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใด เพื่อใช้ในการวิจัย และทำให้การวิจัยมีความสมบูรณ์ครบถ้วน

กำธน ไชยานนท์ (2548, น. 86-87) ศึกษาความรู้และความตระหนักที่มีต่อการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ในเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอบางบาลจังหวัดพะเยา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเกษตรกรมีความรู้ถูกต้องมากที่สุดในประเด็นที่ว่า การอยู่อย่างพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เกษตรกรมีความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เท่านั้น ไม่ส่งเสริมให้ผลิตเพื่อการค้าขายและมีเกษตรกรบางส่วนมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพียงพียงผิวเผิน ส่วนตัวแปรเกี่ยวกับความตระหนักพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความตระหนักอยู่ในระดับมาก ในภาพรวมสูงทุกด้าน เรียงตามลำดับคือด้านสังคม รองลงมาเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 1 และสิ่งแวดล้อมและด้านจิตใจเป็นลำดับ

รองลงมา ระดับที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือประเด็นการนำคำสอนของศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันช่วยทำให้ชุมชนเกิดความสงบสุข

วรรณพงษ์ เมืองเส้น (2551, น. บทคัดย่อ) การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะริมจังหวัดเชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียน ได้วางแผนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้กำหนดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นนโยบายของโรงเรียนนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน จัดกิจกรรมปลูกพืชสมุนไพร ปลูกพืชผักทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดำเนินการสอนวิชาเกษตรโดยการฝึกปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้การเกษตรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ฝึกให้นักเรียนออมทรัพย์ ใช้กิจกรรมการเกษตรฝึกความมีวินัย ขยันอดทน ประหยัด รับผิดชอบ สามัคคี เสียสละ และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ดิเรก ศรีโยธา (2553, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการเกษตรเพื่อชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ โรงเรียนบ้านพองหนีบ ตำบลศรีฐาน อำเภอกุกระดิงจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านบริบท โรงเรียนบ้านพองหนีบเป็นที่ราบบนภูเขา สภาพดินเป็นดินลูกรัง มีปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ของโครงการ ใช้น้ำจากสระน้ำในโรงเรียน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ โรงเรียนเน้นนโยบายจัดสรรพื้นที่และแหล่งน้ำตามหลักทฤษฎีใหม่ จากการประเมินครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นว่า ด้านบริบทมีความเหมาะสมในระดับมากเกี่ยวกับสภาพดิน ส่วนทรัพยากรด้านบุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ที่ยังขาดแคลนต่อความจำเป็นในการปฏิบัติงาน จากการประเมินของครูผู้รับผิดชอบโครงการพบว่า ในด้านนี้มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านกระบวนการกิจกรรมโครงการ ได้แก่ การปลูกพืชในระบบต่างๆ ทั้งพืชยืนต้น พืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร และพืชล้มลุกอื่นๆ การปลูกข้าว และมีการเลี้ยงปลา และเลี้ยงกบ จากการประเมินของโครงการครูผู้รับผิดชอบโครงการอยู่ในระดับมาก และจากการประเมินของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความรู้สึกต่อโครงการเกษตรระดับมาก มีความเข้าใจในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ๆ ระดับปานกลาง สามารถนำความรู้จากโครงการไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมาก ได้รับความรู้และทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการเกษตร มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในระดับมาก ครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรฯ ให้คำแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการผลิต นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและกระตือรือร้นในการทำงาน ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความตั้งใจและพยายามที่จะผลักดันการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย ของโรงเรียนมีการบูรณาการวิชาต่างๆ กับวิชาเกษตร มีนาข้าวในพื้นที่ของโรงเรียน มีพืชผักหลายชนิดในแปลงเกษตร มีต้นไม้ขึ้นตามพื้นที่ต่างๆ ของโรงเรียน มีเรือนเพาะชำ โรงเรือน เลี้ยงปลา และเลี้ยงกบ จากการประเมินผู้บริหารโรงเรียนครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความพึงพอใจ ในระดับมาก

ศรายุช เชาว์ชาญ (2555, น. 77) ได้ทำการประเมินเชิงระบบโครงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา โรงเรียนบ้านหนองแดงสหมิตร จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการดำเนินงานตามโครงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 - 2555 ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การประเมินด้านบริบท 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า 3) การประเมินด้านกระบวนการ 4) การประเมินด้านผลผลิต 5) การประเมินด้านผลกระทบ ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินการดำเนินงานตามโครงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติในสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนบ้านหนองแดงสหมิตร ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 1) ด้านบริบท โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิต 4.1) ด้านผลผลิตเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.2) ด้านผลผลิตเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.3) ด้านผลผลิตเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.4) ด้านผลผลิตเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 5) ด้านผลกระทบเชิงคุณค่าเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหาร ครู ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานอื่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการประเมินไปใช้ คือ ควรนำ ผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนควร นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและควรนำผลการประเมินไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาและนิเทศการจัดการศึกษา ให้สามารถขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนต่างๆ อย่างกว้างขวาง

มะรี เบ็งลีชะ (2555, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาสถานศึกษา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนไอยรานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการ 2) เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ 3) เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการสรุปผลการประเมินดังต่อไปนี้ 1) ผลการประเมินโครงการตามความคิดเห็นของครู กรรมการสถานศึกษา นักเรียนและผู้ปกครอง โดยภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2) ด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 3) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 4) ด้านกระบวนการของโครงการ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 5) ด้านผลผลิตของโครงการ ดังนี้ 1) ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก 2) ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อโครงการ
โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก